

LIETUVOS BANKAS
EUROSISTEMA

Makroekonominės prognozės

2021 m. gruodis

Lietuvos ekonomikos raida ir perspektyvos

2021 m. gruodžio 20 d.

Pasaulio ekonomika ir toliau atsigauja, tačiau pastaruoju metu atsigavimo tempas sulėtėjo.

Lėtėjanti pasaulio ekonomikos augimą daugiausia lemia dažnėjantys susirgimų COVID-19 atvejai (jie, net ir neįvedus griežtų apribojimų, blogino namų ūkių lūkesčius) ir tebetvyranti įtampa tiekimo grandinėse. Nors pasaulyje daugėja nuo COVID-19 pasiskiepijusių gyventojų ir mažėja galinčių turėti reikšmingą neigiamą įtaką ekonomikos raidai suvaržymų rizika, sparčiai didėjantis susirgimų COVID-19 skaičius ir atsiradusi nauja *omikron* atmaina, paskatinusi kai kurias valstybėse atnaujinti apribojimus, vėl didina netikrumą dėl to, kada bus įveikta pandemija. Taip pat vis dar normalizacijos ženklų nerodo ir įtampa tiekimo grandinėse, pavyzdžiui, prekių pristatymo terminai tebėra santykinai arti istorinių aukštumų. Kartu pažymėtina tai, kad priešingai nei pandemijos pradžioje, kai ilgi prekių pristatymo terminai buvo siejami su pasiūlos pusės apribojimais, šiuo metu jie labiau siejami su itin didele prekių paklausa. Viena vertus, tikimasi, kad, mažėjant su pandemija susijusių ribojimų, namų ūkiai artimiausiu metu turėtų imti vartoti daugiau paslaugų. Tai mažintų prekių paklausą ir įtampą dėl jų tiekimo. Kita vertus, didėjantis darbo jėgos trūkumas ir pasaulinėse rinkose kylanti energijos išteklių kainos verčia stabdyti kai kurių prekių gamybą (pvz., buvo sustabdytos gamyklos Kinijoje ir Jungtinėje Karalystėje), o tai reiškia papildomą riziką, kad įtampa tiekimo grandinėse tęsis ilgiau, nei iki šiol manyta. Šiuo metu tikimasi, kad jos visiškai normalizuosis tik 2023 m. Visa tai per tarptautinės prekybos ir finansinius ryšius veikia ekonominį aktyvumą ir kainų raidą Lietuvoje.

Lietuvos ekonomikos ciklo pakilimo fazė yra pastebimai aukštesnė, nei manyta anksčiau.

Atnaujinius nacionalinių sąskaitų duomenis, paaiškėjo, kad Lietuvos ekonomikoje sukurta pridėtinė vertė 2020 m. nesumažėjo (anksčiau skelbtas 0,8 % nuosmukis). Tai reiškia, kad Lietuva buvo vienintelė Europos Sąjungos (ES) valstybė (išskyrus Airiją), kurios bendrasis vidaus produktas (BVP) 2020 m. nesumenko. Kartu ir 2021 m. pirmąjį pusmetį Lietuvos ekonomika augo sparčiau, nei anksčiau skelbta. Atnaujinta Lietuvos ekonomikos raida turi didelę įtaką ir Lietuvos ekonomikos ciklinės padėties vertinimui – jo metu analizuojama, kaip efektyviai yra panaudojama Lietuvos darbo jėga bei kiti gamybos veiksniai ir ar jie nekelia perteklinio infliacinio spaudimo ir neskatina įvairių disbalansų susidarymo ekonomikoje. Remiantis ankstesniais duomenimis, Lietuvos ekonomika 2020 m. buvo pastebimai žemiau savo potencialo, 2021 m. turėjo būti artima jam, o vertinimai atlikti remiantis naujausiais duomenimis, rodo, kad jau 2020 m. Lietuvos ekonomika buvo arti savo potencialo, 2021 m. turėtų pastebimai jį viršyti. Taigi naujausi duomenys rodo, kad Lietuvos ekonomika yra pastebimai labiau „įkaitusi“, nei manyta anksčiau. Tokį vertinimą atitinka ir atskirų BVP sudedamųjų dalių raida. Pavyzdžiui, namų ūkių vartojimas šiais metais auga sparčiau, nei buvo manyta anksčiau, o investicijos, turinčios teigiamą poveikį potencialiajam BVP, – pastebimai lėčiau. Jos šių metų trečiąjį ketvirtį netgi buvo 5 proc.¹ mažesnės nei antrąjį ketvirtį nemenka dalimi dėl didėjančių investicinių projektų sąmatų ir įtampos tiekimo grandinėse.

Padėtis darbo rinkoje beveik grįžo į priešpandeminę būseną. Šių metų trečiąjį ketvirtį bedarbių ir užimtųjų skaičiai jau buvo artimi fiksuotiems 2019 m. pabaigoje. Nors nedarbo lygis vis dar yra maždaug puse procentinio punkto didesnis nei buvo prieš pandemiją, įmonių, nurodžiusių darbuotojų trūkumą, kaip veiklą ribojantį veiksni, dalis yra pakilusi iki aukščiausio lygio nuo pasaulinės finansų krizės pradžios ir yra matoma visuose didžiausiuose ekonomikos sektoriuose – statyboje, pramonėje, prekyboje ir paslaugų veiklose. Kad darbuotojų poreikis šiuo metu yra itin didelis, rodo ir laisvų darbo vietų lygis, 2021 m. trečiąjį ketvirtį sudaręs 2,0 proc.² Paskutinį kartą toks aukštas rodiklis buvo fiksuotas 2008 m., t. y. laikotarpiu, kai Lietuvos ekonomika buvo perkaitimo būsenos. Nors dalį šių laisvų darbo vietų galima sieti su pandemijos nulemtais veiksniais, pavyzdžiui, dalies bedarbių paskatas dirbti galimai mažino karantino metu mokėtos darbo paieškos išmokos arba kai kuriose ekonominėse veiklose pasunkėjusios darbo

¹ Remiamasi duomenimis, iš kurių pašalinta sezono ir darbo dienų skaičiaus įtaka.

² Remiamasi duomenimis, iš kurių nepašalinta sezono ir darbo dienų skaičiaus įtaka.

sąlygos, tai vis tiek rodo, kad Lietuvos ekonomikoje darbuotojų stygiaus problema vėl tapo itin opi. O tai yra viena svarbiausių priežasčių, lemiančių ir itin spartų darbo užmokesčio kilimą: šių metų trečiąjį ketvirtį jis per metus pakilo 9,9 proc. Darbo užmokestis sparčiai didėjo tiek valdžios, tiek privačiame sektoriuose. Tiesa, 2020 m. darbo užmokestis sparčiau kilo valdžios sektoriuje, o pastaruosius du ketvirčius jis sparčiau didėjo privačiame sektoriuje. Galimybės šalies ekonomikoje taip sparčiai kilti darbo užmokesčiui sudarė per pandemiją priimti veiklos efektyvinimo ir prisitaikymo prie pandemijos sąlygų sprendimai, leidę Lietuvos įmonėms reikšmingai pakelti darbo našumą. 2020 m. jo augimas Lietuvoje buvo vienas didžiausių tarp ES šalių.

Tolesnę Lietuvos ekonomikos plėtrą ir toliau lems pasaulinis pandeminės padėties valdymas, vis labiau atsigausianti vidaus paklausa ir į eksportą orientuotų veiklų raida. Lemiamą poveikį ekonomikos aktyvumui tebedarys pandemijos mastas ir prisitaikymas prie jos tiek Lietuvoje, tiek užsienio šalyse. Šiose prognozėse yra daroma prielaida, kad artimiausiais mėnesiais Lietuvoje ir toliau bus sėkmingai vakcinuojami gyventojai. Tai kartu su kitomis priemonėmis ribos naujų susirgimų COVID-19 skaičių, o tai leis išvengti gyventojų ir įmonių veiklos apribojimų, kurie reikšmingai paveiktų ekonominį aktyvumą. Padidėjusiomis galimybėmis naudotis anksčiau apribotomis paslaugomis turėtų pasinaudoti namų ūkiai. Nors jų perkamosios galios augimą ribos padidėjusi infliacija, namų ūkių vartojimas vis tiek turėtų augti reikšmingai sparčiau, nei buvo įprasta matyti prieš pandemiją. Tokią namų ūkių vartojimo raidą turėtų lemti infliacijos tempą viršysiantis namų ūkių disponuojamųjų pajamų augimas ir į priešpandeminius lygius pamažu grįžtantis namų ūkių taupymas. Prognozuojama, kad panaši bus ir svarbiausių Lietuvos prekybos partnerių namų ūkių vartojimo raida, o tai palankiai veiks ir lietuviškų prekių bei paslaugų paklausą ir prisidės prie tolesnio Lietuvos prekių ir paslaugų eksporto augimo. Tiesa, 2022 m. eksporto plėtrą iš dalies ribos nepalankūs veiksniai, pavyzdžiui, įvestos sankcijos Baltarusijos eksportui arba iki aukščiausio lygio nuo duomenų skelbimo pradžios pakilęs gamybos pajėgumų panaudojimo lygis. Vis dėlto dėl numatomo investicijų augimo, nulemta gamybos pajėgumų ir darbo jėgos trūkumo, bei intensyvesnio ES paramos lėšų srauto nemenka dalis nepalankių veiksmų eksportą reikšmingiau ribos tik trumpuoju laikotarpiu. Visi šie veiksniai turėtų lemti gana reikšmingą ūkio augimą artimiausiais metais. Prognozuojama, kad Lietuvos realusis BVP 2021 m. augs 5,1, o 2022 m. – 3,6 proc.

Neslūgstanti įtampa tiekimo grandinėse ir brangstantys energijos ištekliai didina infliaciją Lietuvoje. Ji šių metų lapkričio mėn. sudarė 9,3 proc. Vis dėlto tik apie trečdalią šios infliacijos nulemia su Lietuvos vidaus ekonomine raida sietini veiksniai, kitus du trečdalius sudaro su pokyčiais pasaulio rinkose susiję veiksniai. Kad didelis infliacinis spaudimas yra ne tik Lietuvoje, rodo šiuo metu aukščiausią lygį nuo pasaulinės finansų krizės laikų pasiekusi infliacija tiek Latvijoje ir Estijoje, tiek visoje euro zonoje, tiek JAV. Visame pasaulyje infliacinis spaudimas kyla dėl neatslūgstančios įtampos pasaulinėse tiekimo grandinėse ir pakilusių įvairių gamybos žaliavų bei energijos išteklių kainų. Jos lemia spartų energijos, pramonės prekių ir administruojamųjų kainų (šildymo, dujų, elektros) augimą. Nors prognozuojama, kad įtampa tiekimo grandinėse gali išlikti visus ateinančius metus, infliacinį spaudimą turėtų mažinti pigsiantys energijos ištekliai – ateities sandoriai rodo, kad elektros ir gamtinių dujų kainos reikšmingai sumažėti turėtų jau kitų metų pirmąjį pusmetį. Su Lietuvos vidaus ekonomine raida sietini veiksniai labiausiai veikia paslaugų kainas. Dėl spartaus darbo užmokesčio augimo ir palyginamosios bazės efektų šių metų lapkričio mėn. paslaugų kainos taip pat sparčiai kilo – 7,2 proc. Numatoma, kad infliacija Lietuvoje šiemet bus 4,5 proc. Palyginti su praėjusiais metais, ji bus 3,4 proc. punkto didesnė – daugiausia dėl kylančių energijos produktų ir pramonės prekių kainų. Kitąmet infliacija vis dar bus padidėjusi ir sudarys 5,1 proc. – 2,5 proc. punkto daugiau, nei prognozuota anksčiau. Peržiūra daugiausia yra nulemta energijos dedamosios pokyčių, nes rinkoje reikšmingai pakilo energijos išteklių kainos. Tačiau didesnei infliacijai įtakos turės ir įtrauktas numatomas akcizų didinimas alkoholiniams gėrimams, numatomos didesnės maisto kainos ir užsitęsusi įtampa tiekimo grandinėse. Vis dėlto Lietuvos bankas nekeičia vertinimo, kad infliacijos padidėjimas yra laikinas: prognozuojama, kad, nors infliacija tebebus aukšta 2022 m. pradžioje, antrąjį pusmetį ji turėtų slopti.

1 lentelė. Numatoma Lietuvos ekonomikos raida

	2021 m. gruodžio mėn. prognozė ^a			2021 m. rugsėjo mėn. prognozė		
	2020	2021 ^b	2022 ^b	2020	2021 ^b	2022 ^b
Kainų ir sąnaudų kaita (% , pokytis per metus)						
Vidutinė metinė infliacija pagal SVKI	1,1	4,5	5,1	1,1	3,3	2,6
Bendrojo vidaus produkto defliatorius ^c	1,3	4,5	3,4	1,1	3,9	2,5
Darbo užmokestis	10,2	10,0	8,2	10,2	9,4	7,6
Importo defliatorius ^c	-5,2	8,5	5,4	-5,2	4,3	1,8
Eksporto defliatorius ^c	-3,7	4,2	4,9	-3,5	2,9	2,1
Ekonominis aktyvumas (palyginamosiomis kainomis; %, pokytis per metus)						
Bendrasis vidaus produktas ^c	0,0	5,1	3,6	-0,8	4,9	3,5
Privačiojo vartojimo išlaidos ^c	-2,1	6,1	5,8	-2,1	5,6	6,6
Valdžios sektoriaus vartojimo išlaidos ^c	-0,5	0,3	0,0	0,5	0,1	0,0
Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas ^c	-1,9	8,7	6,3	0,1	11,1	6,3
Prekių ir paslaugų eksportas ^c	0,4	12,6	4,8	0,0	11,4	4,6
Prekių ir paslaugų importas ^c	-4,8	16,2	6,6	-5,7	14,8	7,4
Darbo rinka						
Nedarbo lygis (vidutinis metinis; %, palyginti su darbo jėga)	8,6	7,1	6,7	8,6	7,2	6,8
Užimtųjų skaičius (% , pokytis per metus) ^d	-1,7	0,7	0,2	-1,7	0,6	0,2
Išorės sektorius (% , palyginti su BVP)						
Prekių ir paslaugų balansas	9,5	5,1	3,6	10,0	7,4	5,8
Einamosios sąskaitos balansas	7,4	2,3	1,3	8,3	5,4	3,6
Einamosios ir kapitalo sąskaitų balansas	9,1	4,2	4,1	10,4	8,0	6,3

^a Makroekonominė prognozė parengta remiantis tarptautinės aplinkos prielaidomis, sudarytomis pagal informaciją, paskelbtą iki 2021 m. lapkričio 26 d., ir kitais duomenimis bei informacija, paskelbta iki 2021 m. gruodžio 1 d.

^b Prognozė.

^c Pašalinus sezono ir darbo dienų skaičiaus įtaką.

^d Nacionalinių sąskaitų duomenys; užimtųjų skaičius apibrėžiamas pagal vidaus koncepciją.

© Lietuvos bankas

Gedimino pr. 6, LT-01103 Vilnius

www.lb.lt

Leidžiama perspausdinti švietimo ir nekomerciniais tikslais, jei nurodomas šaltinis.

ISSN 2783-5561 (online)